

Zona grisa. Els atacs de París, en perspectiva

Xavi Espinet (París)

L'endemà dels atemptats, al matí, els carrers del meu barri, al Districte 10, són pràcticament deserts. Ens hi passem quatre gats. **En creuar-nos per la vorera estreta ens mirem, negociem respectuosament el pas, ens tornem a mirar de reüll abans d'allunyar-nos.** El silenci és fet dels mateixos helicòpters i sirenes de la nit. El soroll és un cotxe que enfila el carrer, finestres avall, música estrident. Ràpid. Quatre joves hi canten, hi criden, una cançó de moda. Em sembla entendre l'exorcisme, i temo la reacció dels soldats davant la sinagoga quan la catarsi ambulat els passarà pels nassos, pels fusells, i per les amples boines negres del seu regiment d'alpins.

Temo el malentès, els nervis 'à cran', a flor de pell. **Els soldats són joveníssims, l'índex fora del gatell, posat greu i acné. Els del cotxe ben bé podrien ser ells, quan surten de permís.** Les boines descriuen una rotació silenciosa acompanyant la sarabanda i reprenen la seva posició original, perpendiculars al carrer. Mirada professional, la del militar al civil, els ulls del pare pels jocs de la criatura. París és ulls, inquiet, neuròtic, endevinant les intencions rere els rostres, fermats a les pantalletes del directe, esbatanats. Les 'boutiques' de moda tenen les parpelles closes. L'avantguarda de la gentrificació no presenta batalla; la guerra s'ha apropiat prou, o potser massa. Ja és també la seua, però. Persianes avall. Només quatre comerços oberts. Com quatre estacions de viacrucis. El supermercat de franquícia, el fruiter algerià, la llibreria, el cafè. La civilització, la que ens ha tocat. Els fonaments hi són. Àgora, mercat i temple(s). I no tanquen.

Saludo la llibretera. El seu home no hi és, ha perdut un amic al Bataclan, però volia que ella obrís avui, de totes totes, i més que mai. M'assec a la terrassa del cafè. Només som dos clients. Ens saludem amb el cap. Ens mirem. **La commoció ha esberlat la secular reserva dels parisencs. La dona m'acaba adreçant la paraula i fem conversa.** És professora, com jo. 'Chère collègue'. I no va bé. Es demana com se'ls trobarà, dilluns, els seus alumnes. I què els diré? I s'hi han perdut algú? Us ho podeu imaginar, 'monsieur', a dues passes d'aquí, passat el canal, una terrassa com aquesta, 'monsieur', que us disparin com conills, que acabeu sota les taules, 'monsieur', la vostra sang al 'caniveau'? No, no em puc imaginar les terrasses de la rue Bichat, ni el Bataclan, ni Charlie Hebdo, ni Mohamed Merah, ni les militants kurdes que foren executades a la vora de casa, del supermercat, de la fruiteria, de la llibreria i d'aquest cafè. Tampoc no sé què diré als meus alumnes. **Ens faran fer un altre minut de silenci, com al gener. Aquest cop, potser, no hi haurà cap alumne que s'hi negui.** Ens faran moderar un altre 'temps de parole', com al gener. Aquest cop, potser, no hi haurà cap alumne que em defensi la massacre.

Estat d'emergència nacional. 793 escorcolls. 107 detencions. 174 armes requisades (18 de guerra). 520 francesos combaten amb Daech als camps de batalla de Síria i d'Irak, 137 hi haurien mort. **1.800 francesos són investigats per activitats terroristes a l'interior.** Als arxius policials s'amunteguen les fitxes "S" ('à surveiller') de més d'onze mil individus potencialment perillosos. Mohamed Merah hi tenia la seva fitxa. Els germans Kouachi, també. **L'estat no dona l'abast. Predicadors, recrutadors, simpatitzants, màrtirs i carn de canó.** Amb trenta mil "soldats" en actiu, Daech ha recrutat més membres que Ben Laden en quinze anys. Els "soldats" d'aquí, els que són a Síria, els que en tornen. El contingent islamista és nombrós, s'estén per tot el territori francès i supera de molt les capacitats dels dispositius d'intel·ligència. No es pot pas vigilar tothom.

Qui es radicalitza? On? Al pis, a la presó, a la mesquita? Qui dona les ordres? Qui acabarà passant a l'acció? Com? Quan? L'antic repartidor de pizzes Chérif Kouachi que venja el profeta amb el seu germà i el reincident Coulibaly? L'antic traficant de drogues que vol metrallar tot un

Tgv? El nou empleat que decapita el seu patró, li penja la testa sota una bandera de Daech i vol fer-li explotar la pime? El delinqüent Nemmouche que surt ben barbut de la presó per a atacar el Museu jueu de Brussel·les? L'estudiantet que vol fer saltar una església a Villejuif, al sud de París? El desequilibrat que defensa el califat atropellant vianants a Dijon? El comando de Saint-Denis que pretenia atacar La Défense?

Bilal Hadfi, alias Billy du Hood, vint anys, francès, vivia a Bèlgica amb la seva mare. El diari 'La Libre Belgique' va entrevistar-la deu dies abans dels atemptats. **"Va deixar de fumar l'any passat. Va començar a dejunar els dilluns i els dijous per a demanar perdó a Déu. A mi ja em semblava bé que es penedís dels seus pecats i que deixés la beguda i els porros"**. Al juliol del 2014 se'l veu a una manifestació propalestina amb els seus "germans". Al febrer fa cap a Síria. Fotos macabres al seu compte de Facebook. **El 13 de novembre acciona el seu cinturó d'explosius prop del Stade de France. El més jove dels vuit terroristes.**

Els dimonis del 'cool jihad'

Ben Laden al poble americà, finals dels 90: **"Us les haureu de veure amb uns homes que s'estimen la mort tant com vosaltres la vida"**. Dounia Bouzar dirigeix el Centre de prevenció del sectarisme islamista. En una recent entrevista al setmanari 'L'Express', afirma que unes set-centes famílies hi han acudit des del 2014 demanant ajuda pels seus fills. **"El procés de desradicalització és el més difícil. Només funciona si l'individu no està completament daechizat (...). En aquest sentit, Daech no només mata, i pot comparar-se al nazisme: no reconeix cap humanitat a les seves víctimes. Els més adoctrinats maten sense cap culpabilitat perquè se senten en posició de legítima defensa. Inverteixen la persecució"**. Malgrat tot, Bouzar assegura haver assolit alguns, pocs, èxits notables amb màrtirs convençuts. **"Els hem fet adonar-se de que allò que realment desitjaven, al·listant-se a Daech, era suïcidar-se"**. Daech, pulsíó de mort? Es pot exorcisar els dimonis de Dostoievsky?

Segons el filòsof Marcel Gauchet (El desencantament del món, La religió dins la democràcia), a Le Monde (17-11), els terroristes no són ni malalts ni nihilistes russos. Simplement, no creuen en la fi de la Història. **"Les nostres democràcies han evolucionat d'una manera espectacular vers una pacificació radical de les relacions socials i de les relacions exteriors. D'ençà de la fi de la Guerra freda, s'han desarmat voluntàriament i són ara incapaces de pensar que poden tenir enemics. Mireu les reaccions espontànies de la gent amb els terroristes: "són bojós, estan malats". Pensem que la gent normal són "com nosaltres", que no poden matar per a fer triomfar les seves idees (...). Aleshores, anem a cercar racionalitzacions pels terrenys de la colonització o de l'explotació"**. Gauchet considera que aquesta Europa ahistòrica ha perdut tota la seva secular intel·ligència estratègica. O fa massa, com a Líbia, o fa massa poc, com a Síria. I França? **"La política francesa és una absurditat total. Lluitem contra l'Estat islàmic de lluny, amb una bomba de tant en tant, mentre ens aliem amb l'Aràbia saudita i Qatar, que financen moviments islamistes tant o més nefastos que l'EI"**.

"La religió no és el motor del jihad", afirma el jutge Marc Trévidic (Le Télégramme, 28 de juny), que ha dirigit durant deu anys l'acció judicial antiterrorista de la República francesa. Els terroristes d'avui són molts, però tan postmoderns com tots nosaltres. I molt joves, diversos, imprevisibles. Si bé l'anomenada "democratització del jihad" neix en una situació de crisi econòmica i moral, **"les persones que fan el jihad haurien estat, de totes maneres, perilloses, amb jihad o sense"**. El jihad és cool. **"El 90% dels jihadistes ho són per motius personals: per viure la guerra, per l'aventura, perquè no troben el seu lloc a la societat. Només un 10% pertany a l'islam radical. La religió no és la base d'aquest moviment. Aquesta és la seva força. I es per això que una desradicalització només religiosa no pot donar resultats"**.

D'ençà de Charlie, Trévidic ha donat entrevistes i ha publicat un assaig on denuncia la manca de mitjans de la lluita antiterrorista, els problemes de coordinació dels diferents serveis, i la completa inadequació de les reformes del ministre de l'Interior, Bernard Cazeneuve. A una sonada entrevista a Paris Match, el 30 de setembre, abans dels darrers atemptats, Trévidic reconeixia, la impotència de la intel·ligència francesa i la fatalitat dels atacs. **“De cada cinc retorns de Síria, només ens n'assabentem d'un, i encara (...). Els atemptats que hem pogut aturar no ha estat pas per mèrits propis, sino per una qüestió de sort”**. Trévidic acusa la classe política de limitar-se a adoptar “postures marcial” i a calcar el model “dronista” americà, sense cap visió a llarg termini. **“El problema essencial de la nostra societat és que ofereix un terreny favorable a una ideologia que engendra assassins sense escrúpols (...). Hem perdut el temps, hem deixat créixer un monstre”**.

Pont de mar blava

Molts dels que van morir i matar al Bataclan no havien encara nascut quan, al 1995, París descobria el djihadisme internacional. Com avui la de Síria, la guerra civil algeriana, i els seus 200.000 morts, creuava el Mediterrani. Els vuit atemptats del Grup islamista armat forçaren l'estat francès a desplegar el pla Vigipirate, a revisar la legislació antiterrorista i a reorganitzar els seus serveis d'intel·ligència, de resultats ben mediocres durant tota la Guerra freda.

El pla Vigipirate, de vigilància policial i militar de llocs “sensibles” (estacions, aeroports, temples, etc.), no ha deixat mai d'estar en actiu d'ençà del 1995, amb graus diversos.

Després dels atacs contra Charlie Hebdo i l'Hyper Cacher, se li ha afegit el pla Sentinelle, el qual preveu més presència militar i més restriccions a l'espai públic.

Després de Charlie, Manuel Valls feia aprovar la criticada “loi de renseignement” que reforça els serveis d'intel·ligència, els dota de més autonomia respecte al poder judicial i en preveu l'optimització digital. Dijous passat, 19 de novembre, en un congrés extraordinari a Versalles, els diputats de l'Assamblea Nacional aprovaven, la prolongació de tres mesos i l'“actualització” de la llei del 3 d'abril de 1955, relativa a l'estat d'urgència i només aplicada al 1961, en plena Guerra d'Algèria, i al 2005, durant els disturbis a les banlieues. 551 vots a favor, sis en contra (tres diputats, ecologistes, tres socialistes). A la tribuna, Valls recordava als diputats la possibilitat d'atacs químics i bacteriològics, i demanava personalment el vot favorable: **“És la resposta ràpida de la democràcia a la barbàrie. És la resposta eficaç del dret a una ideologia del caos”**.

Aquest “modernitzat” estat d'urgència permet que els policies fora de servei vagin armats, i facilita els escorcolls, les dissolucions de mesquites “salafistes radicals” i les detencions domiciliàries. En una setmana, d'ençà de l'aplicació de l'estat d'urgència, 118 persones rauen confinades a domicili en virtut de les úniques sospites de la Direcció general de la seguretat interior (DGSI) i els seus “informes blancs”, els quals no estan signats per cap funcionari i no citen cap prova. **Plena autonomia respecte al poder judicial.** Pels sospitosos, prohibició de sortir de la localitat, presentar-se quatre cops al dia a la comissaria, i tancats a casa de les 21h30 a les 7h30. **“Això és massa. Jo sóc francès!”**, s'exclamava a Le Monde un arrestat a domicili.

L'executiu voldria aplicar d'altres mesures de seguretat encara no previstes per l'estat d'urgència actual: més controls d'identitat, braçalet electrònic pels sospitosos, retirades de nacionalitat, etc. Hollande i Valls contempen associar aquestes noves mesures a una futura reforma constitucional que hauria de reforçar els poders de l'executiu i les forces de l'ordre en situacions d'emergència nacional. **Aquesta reforma de la Constitució és més que probable, i tothom creu que acabarà enterrant la Cinquena República, el seu presidencialisme criptomonàrquic, les seves “cohabitacions”, i el seu delicat i paralitzant equilibri de poders.**

'Flamby' Hollande

Avui, malgrat esmenes i matisos, i amb comptades excepcions, tota l'esquerra parlamentària francesa, tota, segueix la processó del President i el seu primer ministre. **La seva 'frenchy Patriot Act'. El seu vol de falcons.** Aquest diumenge, 22 de novembre, el portavions nuclear Charles de Gaulle arribava a les costes síries. Resolució 2.249 presentada per França i unanimitat aprovada pel Consell de seguretat de l'ONU. **"Totes les mesures necessàries contra Daech"**. El ministre d'Exteriors, Laurent Fabius, enemic jurat d'al-Àssad, 'mange son chapeau'. Gir de 180º de la diplomàcia francesa. Dijous passat, el general Pierre de Villiers, cap de l'Estat major dels exèrcits mantenia una llarga i "cordial" conversa telefònica amb el seu homòleg rus. El diari digital de l'exèrcit, Opex360, en recull les declaracions posteriors. **"Encara no disposem de coordinació d'atacs i d'identificació conjunta d'objectius amb els russos, tot i que tenim el mateix objectiu, Daech"**. Bachar somriu, Fabius no tant. No hi haurà, però, una desfeta ràpida del califat. **"Nosaltres, militars, estem acostumats a un temps lent. Les nostres societats, però, viuen un temps ràpid i exigeixen resultats immediats (...). Tothom sap que la solució d'aquest conflicte serà diplomàtica i política"**. Ho sap tothom això? **"No es destrueix un enemic amb bombardejos aeris. Per cada innocent que mateu, provoqueu més insurrecció"**.

A França, doncs, els falcons ni són militars ni volten pels estats majors. Alguns falcons cotitzen a borsa, importen urani nigerià, petroli libi o us venen caces 'Rafale' per 116 milions d'euros l'avionet. **A negociar. A l'emir del Qatar li van fer un bon preu.** Uns altres falcons fan niu al palau de l'Élysée. Les eleccions de 2017 s'apropen. Més d'un quart del país s'ha "lepenitzat", i la centralitat política no deixa d'escorar-se cap a la dreta. França vol una resposta. França vol un president, i 'flamby' Hollande només s'hi assembla quan es posa uniforme. I Valls? Valls sembla voler capitalitzar aquesta secular centralitat política, la del bonapartisme francès. **Valls va nàixer per a ser president.**

'Black, blanc, beur'

Tres anys després dels atemptats del 1995, la selecció francesa guanyà el mundial de futbol del 1998. Les banderes tricolors "bleu, blanc, rouge" que ompliren els Camps Elisis no només festejaven un triomf esportiu, sinó també l'apoteosi d'una nova solidaritat nacional "black, blanc, beur" (negra, blanca i àrab), tot fent de la diversitat ètnica de l'equip victoriós l'assumpció d'una nova França reconciliada amb la seva pluralitat. La **"France tricolore et multicolore"**, en paraules de Jacques Chirac, de la qual Zidane fou el símbol; el geni futbolístic francès d'origen cabil ofrenant noves glòries a la República. **L'estat, els partits, l'antirracisme institucional i bona part del poble francès hi volgueren veure la prova irrefutable de les virtuts de l'universalisme republicà, d'un cert multiculturalisme a la francesa.** Alguns sociòlegs consideraren la victòria del 1998 com un factor d'integració molt més eficaç que vint anys d'incerta "politique de la ville". El país exorcizava tot un cúmul de tensions socials, religioses i identitàries, de divisions latents i de discursivitats malsanes al voltant del fet migratori, del nou rostre de França i de la crisi de la seva meritocràcia. **L'esperit d'unitat nacional del 98, va fer somiar tota una generació i França va sortir al carrer com no ho havia fet mai tant d'ençà de l'esclat de joia de la 'Libération'**. Els que tingueren 20 anys al 1998 se'n recorden, amargament, car el somni va durar ben poc. El 2002, el país va dur Jean-Marie Le Pen al segon torn de les eleccions presidencials. Al 2005 esclataren els disturbis a les banlieues. A molts barris del país, insidiosament, el radicalisme religiós, realitat i fantasmagoria, s'abeurarà a totes les velles i noves fractures ètniques i econòmiques, fins a prendre el relleu identitari del combat i de l'afirmació socials. Fins a enterrar el vell somni generacional d'una diversitat compatible amb l'universalisme francès. **Fins a suscitar unes pors que gairebé ningú no s'ha privat mai d'explotar.**

Enguany, França ha estat víctima d'uns atacs perpetrats per joves francesos d'obediència salafista que rebutgen tot el que la República voldria representar: la societat oberta, el secularisme, la democràcia. Joves francesos, alguns d'ascendència musulmana, d'altres convertits, que veuen França, el seu país, **amb els ulls de Daech**, com una nació d'infidels, aliada dels països "desviats i corromputs" del golf Pèrsic i de l'Orient Mitjà. **Com una nació colonial, sionista, croada. Com una nació que, amb el seu insuportable laïcisme, gaudeix oprimint la seva important comunitat musulmana.**

A partir d'avui, amb la resposta del govern i del poble francès al jihadisme postmodern, França es juga molt més que el destí d'una guerra intercontinental, per a la qual, de fet, no disposa de mitjans militars suficients. **El que França s'hi juga és el resultat final d'una llarga lluita de mig segle per la seva cohesió.** N'hi haurà prou amb falsos esperits d'unitat que no duren ni dos debats parlamentaris? N'hi haurà prou amb els quatre tronats eslògans antirracistes de sempre, o amb els oportunistes debats sobre la "identitat nacional"? N'hi haurà prou amb els càlculs electoralistes, i amb la renúncia a combatre un totalitarisme per por d'alimentar-ne un altre? N'hi haurà prou amb cultivar el mercat de les diferències per por de combatre les causes de les desigualtats?

Veus

Filòsof **Michel Onfray**, 2013. **"Els islamistes guanyaran, i guanyaran perquè estan disposats a morir i a matar pel seu Déu. Qui de nosaltres està disposat a morir per una tele gegant de plasma i un sofà de set places?"**

Tuit del trotskysta NPA (Nou partit anticapitalista). 13 de novembre. **"Les vostres guerres, els nostres morts (...). La barbarie imperialista i la barbarie islamista es retroalimenten"**.

Editorial del setmanari radical-republicà 'Marianne'. 16 de novembre. **"Els nostres morts, la nostra guerra (...). Fins quan aquests tontos útils de l'islamisme sembraran la confusió sobre el que ens acaba de colpir?"**

Tuit de **Lionnel Luca**, LR (ex UMP), dreta. Vice president del Consell general dels Alps Marítims. 13 de novembre. **"Aquesta nit, París és Beirut! Normal, per a un país en plena libanització"**.

'Rappeur' **Akhenaton**, grup IAM. Febrer de 2013. "Els nois de banlieue no tenen cap consciència social ni política. Volen ser com tothom, com a la tele, però en versió rica. Volen la dona perfecta, el pis gran, el cotxàs, la roba cara i el ròlex. Alguns, però, quan veuen que no hi arriben es fan delinqüents. No pas com Robin Hood, sino delinqüents ultraliberals. En aquest sentit, es pot ben dir que estan perfectament integrats. Després, quan s'adonen que el model liberal no funciona per a tothom, se'n van la recerca d'uns orígens religiosos idealitzats, que la majoria d'ells no han conegut mai. Els acaben trobant a les interpretacions més extremes, a l'única via que els fa sentir apreciats, valoritzats. I es desintegren".

Rachid Abou Houdeyfa. Imam a Brest. Setembre de 2015. **"A Al·là no li agrada la música perquè la música és el que agrada al diable. El profeta va dir que els qui canten acabaran colgats sota terra, o es transformaran en micos o en porcs"**.

Tareq Oubrou. Imam a Bordeus. Setembre de 2015. **"A Abou Houdeyfa l'haurien d'internar en un manicomi"**.

Daesh. A la revista Dabiq. Febrer de 2015. Article 'Eliminem la Zona grisa'. **"Actualment, hi ha l'Estat islàmic, d'un costat, i els croats de l'altre. La zona grisa estava abans formada per hipòcrites, dissidents, i tots aquells que havien abandonat el jihad. D'ençà de la constitució**

del califat, la zona grisa comprèn tots els musulmans "independents" o "neutres" que no volen unir-se al califat. L'arribada del califat i els atemptats del gener a París han reduït una mica més aquesta zona grisa".

Portada del setmanari 'Télérama'. París. 17 de novembre. **"Sortir és resistir"**

Alexis, supervivent del Bataclan. Declaracions a Le Parisien. 15 de novembre. **"El meu color de pell em fa semblar un jove d'origen magrebí. Els terroristes m'han apuntat, i han acabat baixant les armes. "Tu ets dels nostres!", m'han dit. I han disparat al jove que jeia al meu costat"**

Finalment, no em va caldre saber què dir als meus alumnes. **Els calia parlar, de fet. I van parlar ells.** Molt. Molt més que no pas jo. Una alumna: **"Els terroristes ens detesten perquè som lliures"**. Lliures. Com? Modernament lliures? Lliures sense ni déu ni amo? Postmodernament lliures? Sense por de ser lliures? O amb por dels qui tenen por de ser lliures? Amb por dels qui han trobat el seu Déu i el seu amo? Dels qui ja s'han reconegut en l'Absolut, en el seu Tot prêt-à-porter? **Calla xic, em vaig dir. Calla xic, i escolta'ls.**